

A close-up portrait of a man with long, dark, wavy hair and a full, grey beard and mustache. He has striking blue eyes and is looking directly at the camera with a serious expression. The background is dark and out of focus.

BORIS FILAN

**HODINA
ČLOVEČINY**

± tridsaťtri vybraných *filanoviek*

HODINA ČLOVEČINY

BORIS FILAN

**HODINA
ČLOVEČINY**

± tridsaťtri vybraných *filanoviek*

slovar

Text © Boris Filan 2018

Cover photo © Nguyen Phuong Thao 2018

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2018

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť nijakou formou reprodukováaná, kopírovaná alebo rozmnožovaná bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Mojej mame

OBSAH

Najkrajší kút	9
Žmurknutie srdcom	16
Náš Ludevít	23
Hodina človečiny alebo nesplnený plán ...	28
Mon général	32
Stretnutie s básnikom	39
Tak to chodí	45
Pár slov o ženách	54
Najneuveriteľnejší príbeh	59
Pêle-mêle 1	64
Bulharské levy	71
Červené sárí	75
Slováčikovia moji	79
Požičovňa hlasov	86
Farby vetra	92
Film fórum	94
Haf-haf	101
Kus látkovej hrdosti	107

Portrét z obálky	115
Pêle-mêle 2	121
Dobrý zlý vojak	126
Zázrak na lade	133
Ženy, ženy, ženy	141
Angela na veži	148
Chrám múz	153
Klobouk dolů	158
Pêle-mêle 3	166
Kto je za mrežami?	170
P. S.	177
Drahé peniaze	184
Magická hra	188
Pretty Woman	195
Samé ucho	203
Dovolenka po taliansky	209
Jedna láska, dva nože	215
Vlaky plné lásky	224

NAJKRAJŠÍ KÚT

Skupina Prúdy mala koncert v mestečku, do ktorého všetky kapely rady chodili, lebo tam bol pekný dom kultúry a v ňom šéfoval sympatický a veľkorysý muž, ktorý sa volal Andrej Sládkovič. Mal obrovské srdce a nebolo isté, či miluje väčšmi slovenskú bigbítovú muziku, spevákov, hudobníkov alebo svoju manželku Marínu.

Robil som vtedy nosiča kapelovej aparatúry, ale vozil som sa na kšefty v jednom aute s Palim Hammelom. Keď sme zaparkovali pred kulturákom, riaditeľ Andrej Sládkovič nás už netrpezlivo čakal. Bol to ešte pomerne mladý muž s tvárou zbrázdnenou prúdmí červeného vína. Mal dozadu začesané vlasy, ako sa nosili v časoch, keď všetci básnici boli aj farári. Málokedy som zažil niekoho, kto by sa tak úprimne tešil z nášho príchodu.

„Vitajte, vitajte, vy talentovaní chuligáni,“ povedal a mal som pocit, že sa pýri. Zaviedol nás do šatne, a keď sme si odložili veci, museli sme s ním ísť do krčmy, ktorá bola v priestoroch domu kultúry. Posadil nás k dlhému stolu a vyhlásil, že si môžeme objednať, čo len chceme. „Moja milovaná Marínka hneď príde, môžeme si s ňou pripíť na zvitanie.“

Pali si objednal dve deci bieleho vína a ja kofolu, lebo som musel ísť stavať aparatúru.

Kým som stačil dopiť a zmiznúť, prišla do krčmy riaditeľova manželka Marína, ktorá vyzerala ako socha rezignovanej ženy, vytesaná zo zmrazeného tuku.

„Marínka, toto sú naši talentovaní chuligáni z Bratislavy, Palko a Borisko.“

„Ja viem,“ povedala nevýrazne Marína. „Dokedy sa tu budeš s nimi vykeciavať?“

„Láska moja jediná, veď si prisadni, poteš sa s nami.“

„Na to mám tak čas,“ odvetila Marína. „Čaká ťa v kancelárii Kováčik. A dlho čakať nebude.“

„Ja viem, ja viem, hviezda moja žiarivá. Povedz mu, že hneď prídem.“

„Už ťa tam vidím,“ odsekla Marína a odišla.

„To ona iba tak, je plachá,“ vysvetlil Andrej Sládkovič. „Pripime si na ňu aj na všetky Maríny.“

Postavili sme aparatúru, technici ju zapojili, kapela si spravila krátku skúšku a už začali prichádzať prví diváci. Riaditeľ Andrej Sládkovič pobehoval po celom priestore, ako keby sa v ňom spustila chemická reakcia, ktorá produkuje obrovské množstvo energie. Pohyboval sa medzi kanceláriou, hľadiskom, zákulisím a krčmou, kde si nenápadne dopíňal pohonnú zmes. Nebol podpitý, ale nadržaný endorfínmi a inými hormónmi šťastia.

Hľadisko domu kultúry bolo vypredané, prišli sympatickí, väčšinou mladí ľudia. Andrej Sládkovič si zo začiatku sadol do prvého radu uprostred a prinútil sadnúť si tam aj manželku Marínu. Ale neobsedel, o desať minút už bol v zákulisí, potom som ho videl na opačnom konci sály, ako sa o niečom dohaduje so zvukármi. Neskôr som ho vytušil na balkóne pri osvetľovačovi. A o chvíľu bol znova medzi nami nosičmi v zákulisí a pantomímou nám hovoril, aký je ten koncert úžasný a on nadšený a dojatý. Na konci opäť sedel v prvom rade uprostred. Pohybom oboch rúk, opačným ako pohyb krídel pri lietaní, povzbudzoval obecenstvo k standing ovation a sám prijímal potlesk, piskot a pokriky ako zaslúženú poctu. Obrátil sa k obecenstvu, striedavo sa ukláňal, prikladal ruku na srdce a potom ňou ukazoval na pódium. Bol opojený *pod obojím*, vínom aj slávou.

Andrej Sládkovič od začiatku naznačoval, že má pre nás prekvapenie. Prišlo na rad až po koncerte, keď nás pozval do krčmy a spravil tam najfrajerskejšiu objednávku v dejinách.

„Sto káv a sto koňakov pre týchto talentovaných chuligánov.“

Výčapník s čašníčkou pospájali tri dlhé stoly a nanosili na ne sto poldecákov a sto šálok s čiernou kávou. Vyzeralo to ako stredoveké bojové pole, na ktorom bývali zoradení pešiaci, jazdci v pravidelných šíkoch, pripravení zvíťaziť alebo padnúť.

V tejto bitke padli prvé rady koňakov. Kávy pil iba náš šofér, pán Kováč. Zo zúfalstva, že nemôže s nami vyprázdňovať poldecáky, alebo z prirodzenej nenásytnosti vypil postupne dvanásť káv a skolaboval. Zradilo ho srdce. Museli sme ho uložiť v zasadačke na tri spojené stoličky a počkať, kým sa trošku preberie. Bez šoféra sme nemali ako odísť. Andrej Sládkovič sa postupne prepil do precítenej triezvosti. Striedavo nás objímal, občas si poplakal, ale hlavne recitoval slávne verše svojho menovca, veľkého básnika Andreja Sládkoviča.

Nadránom sa rozhodol, že nás obdaruje. Odomkol sklad ich amatérskeho divadla a ponúkol nám, aby sme si vybrali kostým, ktorý sa nám zapáči. Bola to dlhá noc a vypili sme priveľa koňakov. Ale každý si v sklade našiel svoje. Ja som si obliekol plášť čarodeja pošitý trblietavými hviezdami. Pamätám sa, ako Palimu Hammelovi pristal grófkina kabát s nádherným golierom z umelej kožušiny. Medzitým sa už prebral náš šofér, pán Kováč. V špinavosivom svetle svitania vychádzal z domu kultúry zástup klaunov, víl, vodníkov a potulných rytierov. Riaditeľ Andrej Sládkovič stál pred vchodom a pozoroval nás láskavo dojatými očami. Už sme boli v autobuse a on tam stál, mával nám a volal trošku zlomeným, ale šťastným hlasom: „Ďakujem, talentovaní chuligáni. Nezabudnite na Andreja Sládkoviča. Bol som s vami šťastný!“

Včera som telefonoval s Palim a povedal som mu, že píšem o našom zážitku s Andrejom Sládkovičom. „Vidíš, aj by som naňho zabudol. Ale ten kabát mám ešte v kore.“ Sládkovič – nesmrteľný.

Pred pár rokmi som sa stretol s mocnými a vplyvnými ľuďmi. S majiteľmi súkromných rádii, s riaditeľmi televízií, s mediálnymi magnátmi a bankármi, ktorí majú nad médiami moc. Bola to moja súkromná misijná cesta. Rozprával som sa s nimi o myšlienke dodržovať v ich novinách, časopisoch a vo vysielaní dohovorenú mieru slušnosti, cudnosti a kultivovanosti. Vysvetlili mi, že sa to nedá. Ak oni budú kultivovaní, slušní a pozitívni, tak niekto iný, nenásytný, vrhne na trh brutálne idiotské programy a získa všetku čítanosť a sledovanosť. Spozornel som. Kvôli komu vyjednávam, keď podľa nich ľudia tie banality, hlúposti a vulgárnosti hlcú? Popoludní, podvečer, večer aj v noci. Žiadna hlúposť nie je dosť hlúpa, žiadna vulgárnosť dosť vulgárna. Tak nech to majú. Skúsení a múdri mediálni magnáti mi vysvetlili, že niet východiska – je to celosvetový trend. Pripustil som, že môžu mať pravdu. Ale potom som si spomenul na vystúpenie speváka Petra Dvorského v športovej hale na bratislavských Pasienkoch. Ako prídavok spieval *Najkrajší kút*.

Autorom hudby je veľká osobnosť, skladateľ Gejza Dusík. Zložil piesne, ktoré obstáli v skúške času a sú nesmrteľné. *Dedinka v údolí, Len bez ženy, Saigon, ty prístav krásnych žien*. Jeho hudba bola skvelá, ale najmä v prípade piesne *Najkrajší kút* bol tým podstatným text. Majstrovsky napísané silné, poctivé slová.

*Najkrajší kút v šírom svete je moja rodná zem,
zelený sad v plnom kvete je moja rodná zem.
Tá jediná a nie iná má pre mňa tolko krás,
a preto verným chcem jej ostať po celý čas
a preto verným chcem jej ostať po celý čas.*

Text piesne napísal Pavol Braxatoris, vnuk nášho veľkého básnika. Tam na Pasienkoch hlasom Petra Dvorského a na krídlach hudby prehovoril k svojim Slovákom z hĺbky času autor *Maríny* a *Detvana* Ondrej Braxatoris, nám známy pod umeleckým menom Andrej Sládkovič.

Andrej Sládkovič bol už v škole môj miláčik. Je ťažké posúdiť štúrovskú poéziu, bola zrodená v inom čase, písaná súčasne pre vtedajšieho čitateľa aj pre večnosť, ktorá nenastala alebo nastala v inej podobe. Ich verše sú ako preparáty z múzea času. Ale Sládkovičova *Marína* bola a je sladká, hladká, súčasná aj večná. Ostatní chceli byť poetmi, ale on bol básnik, písal, lebo musel. O láske, o kráse, o bolesti. Vo svetovej poézii existujú básnici komplikovaní, vzdelaní, tajomní, ale pár ich je od Boha a čitateľa to neomylné spoznajú. *Manon, ach, Manon z Arrasu – Manon je moje umrieť pro krásu* (Nezval). *Marína moja, teda tak sme my...* (Sládkovič)

To poznáme všetci. Je to až posledná, 291. strofa najdlhšej ľúbostnej básne na svete. Kompozíciu diela tvorí 286 desaťveršových a 5 osemveršových strof a každá je uzavretá myšlienka. Spolu má *Marína* 2 900 veršov. Najslávnejšia je 41. strofa.

*Možno mi tvojich úst sa odrieknuť,
možno mi ruku nedostať,
možno mi v dialky žiaľne utieknuť,
možno mi nemilým ostať,
možno mi ústam smädcom umierať,
možno mi žiaľiť v samote,
možno mi život v púšťach zavierať,
možno mi nežiť v živote,
možno mi seba samého zhubiť: –
nemožno mi ťa neľubiť!*

Úžasné. Najmä ak si uvedomíme, že autor je farár z polovičky 19. storočia. Sládkovič svoje majstrovské

dielo napísal v roku 1844. V roku 1845 na stretnutí Tatrána takzvaná slovenská mládež, Štúr, Hodža, Hurban, *Marínu* odsúdila, lebo ju považovala za neslovanskú.

Počas Sládkovičovho pohrebu štúrovci na jeho hrob zasadili lipu a Ján Botto, držiac v rukách *Marínu* a Sládkovičove spisy básnické, zarecitoval:

Sládkoviču! Tys nám dal, hľa – to. (ukázal básnikovo dielo)

*My tebe čo za to?
Studenú chladnú hrudu,
no prídu časy a slávu tvoju
spomínať veky budú.*

Ja by som sa rád spýtal: „A ty, Botto, iba totto?“

Ostatní štúrovci boli slabší básnici, ale to nie je hanba. Lebo Andrej Sládkovič bol svetový.

*Marína moja! teda tak sme my
ako tie Božie plamene,
ako tie kvety na chladnej zemi,
ako tie drahé kamene;
padajú hviezdy, aj my padneme,
vädnú tie kvety, aj my zvädneme,
a klenoty hruda kryje:
Ale tie hviezdy predsi svietili
a pekný život tie kvety žili,
a diamant v hrude nezbnije!*

Mňam.

Hala bola zaplnená do posledného miestečka. Peter Dvorský spieval vo vrcholnej forme. Vyzeral a vyžaroval ako naozaj veľký svetový tenor. Nie iba hlasom, ale výzorom, energiou, posolstvom. Spieval ako o život, ako

prorok, ako veľkňaz. Vždy je úžasný zážitok sledovať, ako niekto realizuje svoj talent. V športovej hale na Pasienkoch, pred tisíckami ľudí, nespieval slávny taliansky ani španielsky tenor. Bol to náš spevák, mocný, sebavedomý, skromný, precítený, zapálený. S plnou silou svojho daru spieval pieseň *Najkrajší kút*, ktorá by mohla byť našou hymnou. Nikto sa vtedy na Pasienkoch nebil do prs, nikto necítil potrebu skandovať heslá. Autentické vlastenectvo viselo vo vzduchu. V ponuke nebolo nič lacné, nič vulgárne, bulvárne, podliezavé. Vo vrcholnej chvíli spevu bol Peter Dvorský márnотratne žiarivý ako slnečná fontána. Pre mňa je najsilnejší záver televízneho záznamu. Pozrite si to na <https://www.supermusic.cz/skupina.php?idpiesne=407313>. Peter spevom stúpa ako horolezec na zasnežený vrchol osemtisícovky, ako letec akrobat nad oblakmi. Je medzi nami, ale vnútri cíti osamelosť veľkých. Vo štvrtej minúte záznamu ho premohli emócie, bolo to vidno na jeho tvári. Na pár sekúnd prestal spievať, ako keby blúdil niekde vo večnosti. Zaplnené tribúny vo finále hrejivo zamrzli v očakávaní. A potom si ho privolali potleskom. Desaťtisíc ľudí si uvedomovalo, že prežívajú zázrak, jednotu umenia, sily, citu, vzájomnosti. Peter a jeho obecnosť, spojenie piesňou a osudom. V hľadisku prepukli ovácie. Bolo to silné, oslobodzujúce a krásne ako letná búrka. Dôkaz, že sa to predsa len dá. Videl som poctivé umenie a obecnosť, ktoré ho vnímalo, chápalo a ocenilo. Ten televízny záznam zo športovej haly na Pasienkoch si občas púšťam. Dáva mi...

Bohovia za trest, že im Prometheus ukradol oheň, dali Pandore skrinku, v ktorej bolo všetko zlo. Prometheus Pandoru márne prosil, aby ju neotvárala. Bola zvedavá, skrinku otvorila a zlo sa rozletelo do sveta. Nádej bola až celkom na dne. Pandora sa zľakla toho, čo spravila, skrinku rýchlo zatvorila, takže nádeje sa dostalo do sveta iba trošku.

Ale je.

Pred rokmi sme sa presťahovali k prezidentskému palácu. Tam som našiel nový krčmový domov v pivárni Bernard pri Lýceu, nazývanej jednoducho Lýceum. Čapujú tam slušné české pivo, ktoré môj žalúdok celkom nemiluje, vypil som vždy dve a už som sa cítil plný až po krk. Ale chodievajú tam moji blízki kamaráti, Rasto Piško, Eugen Gindl, od istého času aj môj syn Oliver, ktorý sa stal v Prahe milovníkom dobrého pivečka U vystřeleného oka. Ak Oliverovi Bernard chutí, tak je asi dobrý. Kúsok od pivného Lýcea, hneď za rohom, je ešte jedno. Evanjelické. Dôstojná budova, ktorá má dve pamätne tabule. Na tých tabuliach sú mená mužov, ktorí sa takmer všetci volajú po dákej bratislavskej ulici. Palkovičova, Kolárska, Leškova.

Evanjelické lýceum s pamätnými tabuľami je súborom troch objektov, budovy Nového evanjelického lýcea na Konventnej ulici č. 13, pamätnej tabule umiestnenej na jeho rohu s Lýcejnou ulicou a budovy Starého evanjelického lýcea na Konventnej ulici č. 15. Vyhlásené boli za národnú kultúrnu pamiatku v roku 1961. Evanjelické lýceum zohralo významnú úlohu v rozvoji vzdelanosti v období Rakúsko-Uhorska, ako aj v rozvoji slovenskej kultúry.

Mám to naozaj za rohom. Narodil som sa na Podjavorinskej ulici, okolo Evanjelického lýcea sme chodili na Suché mýto a k prezidentskému palácu, vtedy Ústrednému domu pionierov a mládeže Klementa Gottwalda.

Budova bola ošarpaná, tabule zájdené, takmer nečitateľné. Vtedajšie zriadenie malo so štúrovcami problém, lebo škola bola cirkevná a väčšina našich dejateľov pôsobila ako kňazi. Mňa budova Evanjelického lýcea a tabule na nej lákali ako bratislavské a neskôr aj slovenské tajomstvo. Mal som ich v archíve hlavy tam, kde náhrobok bratislavského Robinsona Karola Jettinga. A aj nemecké a maďarské mená vytesané do mramorových náhrobkov honosných hrobiek na Ondrejskom cintoríne. My zápasíme o históriu, ktorú nemáme, a mnohými spôsobmi sa nehlásime k minulosti, ktorá by nám oprášila historické krídla.

Pokúšal som sa nájsť cestu k zabudnutým zdrojom a spomenul som si, že som robil rozhovor s Katarínou Nádaskou, ktorá je etnologička a vie o všetkom niečo a o niečom všetko. Poradila mi, že by som mohol skúsiť v knižnici Evanjelického lýcea. Pracuje tam rádová sestra, ktorá jej nedávno ochotne pomohla. Hneď po telefonáte som sa tam vybral, z domu to mám pár minút. Po ceste okolo bývalej Astorky som sa opäť raz zbytočne rozhorčil nad tupou ľahostajnosťou, s akou sa správame k tomu vzácnemu málu, čo v Bratislave máme. Za kedysi nádhernými obrovskými oknami boli nahádzané stavebné odpadky, sklá špinavé, múry počarbané. Uprostred mesta, pár metrov od prezidentského paláca. Za rohom sexshop, dve útulné krčmičky a už som pri budovách Evanjelického lýcea, ktoré na tom nie sú oveľa lepšie ako Astorka. Konventná a Lýcejná, krivolaké ulice s dlažbou, po ktorej ešte dupotali kone. Nenápadne odstúpili od centra Bratislavy a udržiujú si svoju nemajetnosť, cudnosť a nezávislosť. Kedysi dávno bol na kúpalisku Matador východ zo šatní priamo do bazéna. Bolo treba sa zohnúť, zadržať dych a vynorili ste sa v inom svete. Na Konventnej ulici presne cítim kde, na ktorom mieste sa prelínajú staré časy s novými, a vždy do nich vstupujem s očakávaním a úctou. Keby som nezabočil

vpravo, ale išiel rovno, ocitol by som sa v zranenom dvo-re seminára. Výpadovka na most presekla budovu ako mečom a zostali obnažené múry, v ktorých každá tehla a každá skala by mohli byť zväzkom dejín našej minulosti. Pol domu objíma kúsok farskej záhradky so stenou porastenou viničom. Raz som si z neho kúsok odlomil, vložil som ho do pohára a o dva roky nám takmer odtrhol balkón. Bola v ňom sila náboženskej viery.

V deň môjho nečakaného záujmu o minulosť mrzlo ako už dávno nie. Ľutoval som, že som si nevzal rukavice, a aj pod čiapkou mi omŕzali uši. Chcel som sa dostať do srdca Evanjelického lýcea cez hlavnú bránu, ale bola zamknutá. Za rohom je farnosť, zazvonil som na zájdený zvonček. Otvorila mi milá pani vo svetri, akého nosenie v interiéri prenáša o pol storočia späť. Hrubý, ručne pletený, kedysi zahrieval v budovách, ktorých steny a dlážka sa nedali vykúriť. Vnútrajšok farnosti pôsobí, akoby bolo tesne po vojne alebo nedávno v Rusku. Je predelený kartónovou stenou, starodávne múry sú nasiaknuté časom, strachom a nedostatkom. Cítil som sa ako v ilegalite. Pani, ktorá ovláda ten nevykúrený priestor, bola trochu neochotne ochotná. Priestory sú v rekonštrukcii, ale pokúsi sa pre mňa získať kontakt. V knižnici úraduje pani Kollárová a tá je dosiahnuteľná iba cez telefón. Vybral som sa domov cez Lýcejnú, uzučkú ulicu vydláždenú kameňmi. Milujú ju fotografi aj filmári a nečudujem sa im. Zostala zachovaná presne z tých istých dôvodov ako celá Praha. Nebolo dosť peňazí zničiť ju rekonštrukciou.

Doma ma v maile čakalo číslo do tajomnej Lýcejnej knižnice. Okamžite sa mi ozvala žena, ktorá mala na rádovú sestru veľmi mladistvý a príjemný hlas. Ale čo sa ja vyznám v hlasivkách rádových sestier? Mám iba *tušáky*. Dohovorili sme si moju návštevu na druhý deň o jedenástej. Vrátil som sa k veľkej vstupnej bráne, ktorá vyzerala navždy zamknutá. Je nanovo urobená ako sta-

rá, ale od osadenia ju čas ani poveternostné podmienky nešetřili. Má umelecky vykované mosadzné kľučky, impozantnú kľúčovú dierku a pod ňou ešte jednu, necitlivo zapustenú, s bezpečnostnou vložkou. Čakal som, kedy mi príde rádová sestra otvoriť. Už som si aj predstavoval, ako pôjdeme dlhou chodbou, po krokmi vyšúchaných schodoch, keď sa zrazu začala historická brána otvárať automaticky. Bolo to ako vo *Fantomasovi*, pomaly, s tichým škripaním. Najprv iba medzierka, a kým sa otvorila natoľko, aby som sa komfortne prešmykol, chvíľu to trvalo. Za dverami bol veľký vstupný priestor plný tehál, piesku a kusov lešenia. V pozadí stála krásna blondína s vlasmi ako víla a s tvárou ako anjel. Raz, dva, tri, privrieť oči, otvoriť. Nie, nesníva sa mi. Celkom snovo ma pozdravila ľahučkým hláskom a pokynula mi rukou, aby som ju nasledoval. Mohol to byť duch Judyty Kufsteinovej, ktorej to tu v 17. storočí kedysi všetko patrilo. Ale mýlil som sa. Tá pekná víloidná pani bola doc. Mgr. Ivona Kollárová, PhD. Zaviedla ma do priestorov, ktoré sú presným opakom fasády a okolia. Priestranné, zrekonštruované, dôstojné. Police od zeme po plafón plné nádherných, v koži viazaných kníh. Dýcha to tam veľkou minulosťou. V ovzduší sa vznášajú dejiny a niekoľko nádherných rekonštruovaných glóbusov. Je dobré vedieť, že v srdci mesta máme takýto poklad. Pani docentka, tá mi vyrazila dych, mohol som na nej oči nechať. Odfotil som si ju na mobil, a keď som ukázal záber manželke, tá povedala: „Veď to je Kateřina Brožová.“ Na treťom stretnutí som to opatrne povedal pani docentke a ju to neurazilo ani neprekvapilo. „Už mi to párkrát povedali,“ súhlasila a vrátili sme sa k téme Evanjelické lýceum a štúrovci.

Nemohol som stretnúť kompetentnejšiu osobu ako Ivana Kollárová. Prednáša na vysokej škole, je súdna znalkyňa v odbore historickej písomnosti. Sedeli sme v priestore, kde sa tá milá žena správala celkom prirodzene, ale ja